

Литвин І. В.

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка»*

Данилюк Ю. В.

студентка

Національного університету «Львівська політехніка»

Lytvyn Iryna

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of Management and International Business Department

Lviv Polytechnic National University

Danilyuk Julia

Student

Lviv Polytechnic National University

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОСИСТЕМИ СТАРТАП-ПІДПРИЄМНИЦТВА РУМУНІЇ

Анотація. У статті проаналізовано особливості розвитку екосистеми стартапів у Румунії, проведено огляд державних програм підтримки стартап-підприємництва у Румунії, розглянуто чинники формування національної екосистеми стартапів Румунії, визначені її сильні та слабкі сторони. Привабливою для глобальних інвесторів є екосистема стартапів завдяки наявності пулу талановитих технічних фахівців та інженерів, доступністю швидкісного інтернету та можливостям виходу стартапів на європейський ринок, наявністю ефективних акселераційних програм розвитку стартапів та розвинутої цифрової інфраструктури. Недостатньо ефективна політика уряду щодо підтримки стартапів, зокрема у питаннях координації різноманітних програм та інструментів для активізації підприємницької діяльності; потреба удосконалення нормативно-правової бази країни до потреб розвитку цифрових технологій; бюрократичні перешкоди для започаткування та ведення стартапівської діяльності; брак програм підприємницької освіти у середній та вищій школах віднесено до проблемних і слабких сторін розвитку місцевої екосистеми стартапів Румунії. Дослідження дозволило вивчити досвід розвитку екосистеми стартапів Румунії як приклад для наслідування в українському середовищі.

Ключові слова: стартапи, екосистема стартапів Румунії, міста-стартапів, SWOT-аналіз, державна підтримка стартапів.

Постановка проблеми. Протягом десятиліть підприємницькі структури були і залишаються рушійною силою економічного зростання країни. Дослідження Фонду Кауфмана [1] показало, що за період 2000–2010 рр. майже всі нові робочі місця в США були створені швидкозростаючими технологічними стартапами. Хоча статистика стартап-підприємництва свідчить про можливість досягнення ними значних економічних і соціальних успіхів, але не треба відкидати високі ризики невдач, яких зазнають більшість стартапів протягом шляху свого розвитку [2]. Шанси на успішність стартапів знижуються в умовах, коли вони перебувають за межами центрів розвитку стартапів, екосистем – місць, які служать інкубаторами для творчості, інновацій та підприємництва [3]. Підвищити шанси на успіх місцевих стартапів можливо завдяки зусиллям державного та урядового секторів країни у напрямі формування сприятливих екосистем розвитку стартап-підприємництва, що дозволить підтримати та пришвидшити процеси перетворення науково обґрунтованих винаходів на комерційно життєздатні інновації [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку стартапів, їх просуванням і зокрема державною підтримкою займалися такі всесвітньо відомі вчені як Кауфман [1], Портер [3], Фельд [4], а також низка вітчизняних українських науковців, такі як Курченко [5], Ситник [6], Процикевич [7] та ін.

Низка робіт присвячена окремим напрямкам підтримки екосистеми стартапів. У роботах авторів [8; 9] розглянуто особливості фінансування стартапів. Проаналізовано основні джерела фінансування стартапів, висвітлено можливість та перешкоди залучення коштів для розвитку

та реалізації стартап-проектів [8], досліджено роль крауд-фандингу у фінансуванні стартапів [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Результативність новостворених технологічних підприємств істотно залежить від навколишньої екосистеми, в якій серед багатьох гравців та учасників помітну роль відіграє державний сектор. З огляду на недостатню увагу науковців до питань залучення урядового сектору щодо формування та розвитку національних екосистем стартапів, актуальним постає вивчення досвіду європейських країн, зокрема Румунії, щодо ролі, значення, конкретних інструментів державного впливу на побудову ефективної екосистеми стартап-підприємництва країни.

Формулювання цілей статті. Огляд джерел літератури за темою та дослідження авторів зумовили формулювання цілей статті:

– Аналізування чинників формування та розвитку стартап-екосистеми в Румунії.

– Оцінювання особливостей державної підтримки стартап-підприємництва у Румунії.

– Виявлення сильних та слабких сторін, загроз для розвитку румунської екосистеми стартапів, а також можливостей застосування досвіду Румунії для розвитку стартап-підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Румунія – країна, що розташована на перехресті Центральної, Східної та Південно-Східної Європи, вона є не лише домом барвистих міст і красивих краєвидів, але країною із збудованою екосистемою стартапів із багатьма зростаючими технологічними компаніями, на що варто звернути увагу. Сьогодні Румунія маючи

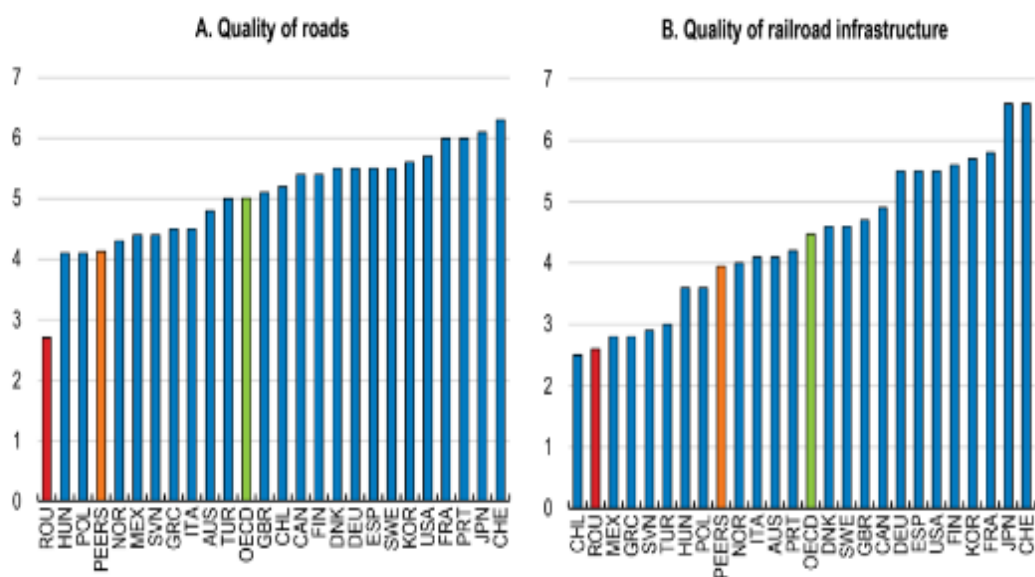

Рис.1. Глобальний індекс конкурентоспроможності: порівняння якості доріг та інфраструктури у Румунії (червоним) та інших європейських країнах, 2020 рік (від 1 до 7, де 7 – найвищий рівень)

Джерело: [11]

стратегічне розташування та багаті природні ресурси, активно шукає прямі іноземні інвестиції та пропонує ринок із близько 19,5 млн. споживачів, відносно добре освіченою робочою силою з конкурентною заробітною платою.

Приєднання Румунії до Європейського Союзу сприяло продовженню та поглибленню інституційних реформ у країні. Однак законодавча та нормативна непередбачуваність, відсутність оцінки впливу регулятора та низька інституційна спроможність продовжують негативно впливати на інвестиційний клімат країни. Уряд Румунії неодноразово дозволяв політичним інтересам або бюджетним імперативам замінювати загальноприйняті бізнес-практики, які завдають шкоди інтересам глобальних інвесторів [10]. Незважаючи на це у Румунії створені структури зі сприяння іноземним інвестиціям, серед них агенція InvestRomania, що входить до складу Міністерства економіки та пропонує безкоштовну допомогу та консультативні послуги іноземним інвесторам і міжнародним компаніям щодо реалізації проектів, відкриття нових офісів чи виробничих потужностей на території країни.

На рис. 1 наведено позицію Румунії та інших країн світу за Глобальним індексом конкурентоспроможності (2020 р).

Отже бачимо, що Румунія не займає високі позиції у рейтингах привабливості для іноземних інвесторів. Проте незважаючи на це, обсяги капіталу, що румунські стартапи залучили у 2021 році, зросли більш ніж утричі порівняно з попереднім роком, із 30 млн. євро в 2020 році до понад 116,9 млн. євро в 2021 році, згідно з румунським звітом про венчурні підприємства за 2021 рік, опублікованим How to Web [12; 13]. Якщо порівнювати з 2017 роком, то розміри венчурних інвестицій у 2021 році зросли у 13 разів. Привабливими для глобальних інвестицій Румунії є такі сфери як ІТ та телекомунікації, енергетика, сфера послуг, виробництво автомобілів, споживчі товари, страхування та банківська справа. Румунія відповідає загальноєвропейським тенденціям інвестування у стартап-проекти, загальна вартість європейських інвестицій у 2021 році перевищила 100 млрд. євро, що майже втричі більше порівняно з рівнем 2020 року, зазначається у звіті How to Web.

Нижче наведені порівняльні показники Румунії відповідно до різного роду глобальних міжнародних рейтингів у країнах Центральної та Східної Європи у 2021 році (табл. 1).

Таблиця 1

Показники розвитку країн Центральної та Східної Європи у 2021 році

Країни	Рейтинг екосистем стартапів StartupBlink	Рейтинг Global Innovation Index	Рейтинг Global Competitiveness Index (WEF)	Рейтинг Doing Business	Education Index	Ranking of National Higher Education Systems
Естонія	13	24	31	18	19	-
Литва	18	38	39	11	18	-
Польща	20	39	37	40	23	31
Україна	31	47	85	71	46	38
Болгарія	35	40	40	61	43	44
Румунія	38	50	51	55	55	45
Угорщина	39	33	47	52	39	35
Хорватія	50	44	63	51	47	43
Білорусь	55	72	- 49	30	-	-

Джерело: [14-18]

З табл. 1 можна зробити наступний висновок: найбільш сприятлива екосистема для розвитку стартапів Східної Європи – у прибалтійських країнах. Що стосується Румунії, то в неї загалом порівняно посередні показники, але у рейтингу країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності й Індексом, що відповідає за ведення бізнесу всередині країни, Румунія випереджає Україну майже на 20 позицій. Згідно рейтингу екосистем стартапів StartupBlink 2021 року Румунія піднялася на 4 позиції до 38-го місця у світі, частково завдяки зниженню рейтингів Латвії, Сербії та Греції. Крім того, Румунія займає 3-є місце в рейтингу екосистем стартапів країн Балканського регіону.

Проаналізуємо характер та особливості державної підтримки Румунії у напрямі розвитку місцевої екосистеми стартапів. Серед урядових програм підтримки заснування нових підприємств заслуговує на увагу програма «Старт», що пропонує у якості заохочувань та стимулів для малих і середніх підприємств гранти у розмірі 27 тис. євро, головною метою її запровадження є підвищення ефективності молодих компаній та рівня їх виживання на ранніх стадіях. Урядова Програма «Інкубатори» дає можливість створювати бізнес-інкубатори по всій країні або розвивати вже існуючі за грантовою підтримкою. «Програма заохочення створення та розвитку мікробізнесу підприємцями початківцями» дає можливість отримати безповоротний фінансовий грант на суму до 10 тис. євро на основі конкурсу бізнес-планів проектів із започаткування мікропідприємств у формі SRL-D. Така правова форма дає ряд переваг: відсутність плати за реєстрацію підприємства, звільнення від внесків на соціальне страхування для 4 працівників на невизначений термін, кредитування діяльності у розмірі 80%, що гарантується на суму до 80 тис. євро [19]. Інформаційну підтримку малому бізнесу забезпечують місцеві групи, створені у ЗМП, наприклад *De vorbă cu antreprenorii*, *Startup Weekend* або *Startup Coffee*.

За останні роки уряд Румунії приділяє особливу увагу індустрії інформаційних технологій і технологічним підприємцям. Той факт, що місцевий ІТ-сектор виробляє понад 6% ВВП Румунії, підвищив рівень обізнаності урядового сектору у важливості ІТ-сфери та зумовив запровадження різних програм її підтримки та інноваційного розвитку. Серед органів місцевого самоврядування спостерігається підвищення ініціативності та активності, що додає адміністративної підтримки у напрямі покращення та спрощення роботи стартапів у даному секторі. Найрозвиненішими напрямками стартап-підприємництва у Румунії на даний момент є кібербезпека, електронна комерція та ігри, завдяки компаніям, що працюють у цих сферах, і досвіду, накопиченому з часом [13].

Румунська екосистема динамічно розвивається, про що свідчать статистичні дані огляду ринку за 2017–2021 роки. Середні розміри угод посівної стадії фінансування у 2021 році збільшилися вдвічі: з 591 тис. євро в 2020 році до 1,07 млн. євро. А середні розміри передпосівної стадії фінансування зросли на 33%, від 122,5 тис. євро в 2020 році до 163 тис. євро в 2021 році. Крім того, у країні за минулий рік спостерігається ріст наступного фінансування серії В та ін. раундів більше ніж на 150%. Середні розміри чеку серії А зросли з 5,95 млн. євро у 2020 р. до 15,31 млн. євро у 2021 р. У 2020–2021 рр. збільшується кількість угод, що укладені з румунськими інвесторами, майже 94% у 2021 році. Щодо вартісної структури інвестицій в румунські стартапи спостерігається тенденція збільшення питомої ваги іноземних інвестицій: коли у 2017 році – це була лише четверта частина усіх венчурних інвестицій, тоді як у 2021 році – це понад 60% залученого венчурного капіталу. Провідними угодами румун-

ської екосистеми стартапів у 2021 році можна відзначити: платформа цифрового банкінгу та страхування FintechOS з раундом серії В – 51 млн. євро, платформа для бізнесу FLOWX.AI – 7,28 млн. євро, платформа для краудфандингу SeedBlink 3,01 млн. євро, маркетплейс FameUp – 2,6 млн. євро, платформа чат-ботів DRUID – 2,5 млн. євро. Однак інші стартапи також залучили значні суми: 68% загального обсягу інвестицій було представлено раундами понад 1 млн. євро [13].

Румунська екосистема має розвинену інфраструктуру венчурного інвестування. Серед об'єктів такої інфраструктури можна виділити мережу інвесторів-ангелів Tech Angels Network – це спільнота, яка сприяє розвитку технологічного бізнесу з Південно-Східної Європи за допомогою інвестицій, досвіду та зв'язків. Крім того, на місцевому ринку працюють національні та регіональні бізнес-ангели у пошуках нових стартапів для інвестування. Активно допомагає розвитку екосистеми стартапів Румунії корпоративний бізнес, серед них 3TS/Catalyst Romania – одна з провідних європейських компаній приватного та венчурного капіталу, що зорієнтована на пошук проектів зі сфери високих технологій, Інтернет, медіа та комунікацій. Вагомі інвестиційні угоди в 1 млн. дол. США здійснені в Тімішоарі на підтримку хмарного бізнесу 123ContactForm. Глобальні компанії Twitter, Facebook, Naspers, Ringier, Francisco Partners за останні 4 роки перерахували загальну суму до 1 млрд. євро до фондів прямих інвестицій Румунії [13]. Серед допоміжних та підтримуючих організацій румунської екосистеми можна назвати асоціації і різного роду місця для коворкінгу, краудфандингу, акселератори для технологічних стартапів, агентства юридичної підтримки та податкових консультацій: SeedBlink, Techcelerator.Ro, StepFWD та ін.

Румунія має чимало перспективних стартапів: Archbee, Logicode, Bunnysheell, FintechOS, Druid, які охоплюють проекти із різних сфер життя. Серед найуспішніших румунських стартапів – ІТ-компанія UiPath – єдиноріг, вартість якого у 2021 році оцінена у 7 млрд. дол. США, що пропонує програмне забезпечення для автоматизації бізнес-процесів організацій за допомогою комп'ютерних роботів.

Національна екосистема стартапів Румунії представлена цілою низкою стартап-міст [20, 21]. Згідно опитування BroadbandDeals.co.uk столицю Румунії Бухарест визнано найкращим містом для віддаленої роботи за 2021 рік [22]. Крім того, Бухарест входить до глобального рейтингу топ-100 міст для розвитку технологій маркетингу і продажів, програмного забезпечення та освітніх технологій. Беручи до уваги такі фактори, як швидкість Інтернету, вартість життя та наявність робочих місць для віддалених працівників, дослідження показує, що румунська столиця перевершує результати таких міст, як Лас-Вегас, Будапешт, Барселону та Гонконг. До провідних міст-екосистем стартапів у Румунії, крім столиці, яка посіла 111 місце у глобальному рейтингу міст-екосистем, можна віднести: Клуж-Напока (250 місце), Тімішоара (391 позиція), Ласі (484 місце у світі), Брашов (706 місце).

У Румунії працюють понад 100 тис. високоталановитих фахівців у ІТ-сфері, є можливість отримати підтримку від ефективних програм-акселераторів, а також доступ до європейського ринку. Разом з тим, у Румунії ми спостерігаємо поки недостатньо ефективну політику уряду щодо підтримки стартапів, відчувається брак підприємницької освіти, недостатньо запропонованих програм навчання підприємницької діяльності у середній та вищій школах країни. Підсумовуючи огляд та характеристику румунської екосистеми стартапів варто навести результати PESTEL-аналізування (табл. 2).

Отже, в табл. 2 наведені основні фактори, які є важливими при аналізуванні румунської екосистеми стартапів і накладають свій вагомий відбиток на її розвиток. У табл. 3 проаналізовані сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози розвитку екосистеми стартапів у Румунії.

Підсумовуючи, як саме Румунія сприяє розвитку місцевих стартапів та розвиває національну екосистему стартапів можна виокремити такі пріоритетні напрямки:

- законодавчі ініціативи, спрямовані на лібералізацію умов діяльності новостворених підприємницьких структур в ІТ та високотехнологічних секторах економіки;
- державні інвестиції у найбільш перспективні стартапи, в тому числі і спільне інвестування з приватними венчурними фондами;
- розвиток людських ресурсів, спрямований на формування ІТ- та бізнес-компетенцій в середній школі, коледжах, університетах, школах стартапів тощо;
- створення центрів компетенцій (інноваційних хабів, інформаційно-технологічних кластерів, із залученням великого бізнесу, в тому числі міжнародного);
- навчання та активне застосування інструментів медіа- та івент-менеджменту, що сприяють формуванню

мережових зв'язків у стартап-екосистемі, створенню позитивного іміджу та популяризації стартапів.

Отже, бачимо, що незважаючи на те, що Румунія має порівняно низькі показники економічного розвитку, відстаючи в розвитку від інших європейських країн, проте вона стрімко розвиває сегмент стартап-підприємництва і на стратегічному державному рівні намагається всіляко стимулювати їх розвиток. Таким чином для інвесторів Румунія з кожним разом стає все більш привабливою.

Висновки. У статті було проаналізовано стартап-екосистему Румунії, оцінено й охарактеризовано державну підтримку міст-екосистем країни, виявлено ключові моменти, які можуть бути корисними в подальшому для розвитку стартап-підприємництва в Україні. Також варто зазначити, що Україна хоч і не ввійшла поки до Європейського союзу і на фоні політичної нестабільності важко робити якісь прогнози чи перспективи, проте розвиток і сприяння з боку урядових установ у питанні формування міст для стартапів значно прискорить процес відбудови нашої країни. Питання відбудови України та шляхи вирішення проблем формування ефективної національної екосистеми окреслюють перспективи подальших досліджень авторів.

Таблиця 2

PESTEL – аналіз румунської екосистеми стартапів

Фактори	Характеристика факторів
Політичні	Політична нестабільність у світі та Європі зокрема напряму впливає на побудову ефективної стартап-системи в країні, адже за відсутності політичної стабільності важко говорити про певний розвиток і в даному напрямку.
Економічні	Інфляція, рівень безробіття, рівень залучення прямих іноземних інвестицій теж відіграє значну роль для стартапів. Їх можна вважати чи не найбільш визначальними, адже саме вони означають якраз швидкість розвитку, напрям розвитку і його ефективність.
Соціальні	Соціальна структура населення, рівень доходів громадян, рівень освіченості і бажання розвиватися, індекс задоволеності є більш опосередкованими факторами, або швидше причинно-наслідковими. Тобто якщо у людей вищий рівень задоволеності, якщо високий рівень освіченості, то їй відповідно на сфері стартап-підприємництва це буде доволі позитивно відбиватися.
Технологічні	Наявність різного роду софтверів, доступність до комп'ютерів і глобальної мережі Інтернет, розвиток у сфері технологій теж є не менш важливими на рівні з економічними факторами, адже інноваційність, розвиток і стартап-підприємництво – це завжди про нові технології, про наявність різного роду хороших технічних і технологічних характеристик, без яких даний вид діяльності практично неможливий.
Екологічні	Пандемія COVID-19, кліматичні умови держави, рівень переробки сміття, наявність екологічних програм щодо збереження навколишнього середовища, рівень дотичності стартапів до екологічного питання. Дані фактори є більш опосередкованими, проте теж доволі важливими у розвитку стартап-підприємництва.
Правові	Нові законодавчі ініціативи і різного роду державні програми щодо сприяння інвестиціям, щодо спрощеної системи оподаткування, щодо заохочення внутрішніх інвесторів, а також сприяння розвитку цілих міст-екосистем – теж несуть доволі важливий рушійний і прискорювальний вплив.

Таблиця 3

SWOT-аналіз екосистеми стартапів у Румунії

Сильні сторони	Слабкості
Кластерні організації, які є досить конкурентоспроможними як на національному так і на міжнародному рівні і сформували центри передового досвіду в багатьох сферах, зокрема ІТ, торгівлі та освітній. Розвинений сектор стартапів, що забезпечує 6-7% ВВП країни і є хорошою площадкою для працевлаштування багатьох людей.	Нормативно-правова база в Румунії все ще потребує адаптації до потреб розвитку цифрових технологій, які є чи не найважливішим фактором для формування місцевої стартап-системи Недостатня підготовленість населення для роботи у сфері стартап-підприємництва Недостатньо розвинена інфраструктура для венчурного та стартап-підприємництва
Можливості	Загрози
Значно швидший розвиток стартапів у порівнянні з попередніми роками на європейському та міжнародному рівні	Невідповідність між якістю бізнес-освіти та підприємництва та потребами ринку для формування і розвитку румунської екосистеми. Висока бюрократія щодо започаткування і ведення стартап-підприємництва. Відсутність належної урядової координації різних інструментів та програм підтримки стартапів у країні.

Список використаних джерел:

1. Kauffmann index of entrepreneurial activity 1996–2011. URL: http://www.kauffman.org/~media/kauffman_org/research%20reports%20and%20covers/2012/03/kiea_2012_report.pdf
2. Nobel, C. Why companies fail – and how their founders can bounce back. *Harvard Business School Working Knowledge*. 2011. URL: <http://hbswk.hbs.edu/item/6591.html>
3. Porter M. Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*. November–December. 1998.
4. Feld B. Startup communities: building an entrepreneurial ecosystem in your city. *John Wiley & Sons, Hoboken*. 2012.
5. Курченко О.О. Державна підтримка стартапів у країнах ЄС: уроки для України. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2016. С. 65–71.
6. Ситник Н.І. Інструменти державної підтримки екосистеми стартапів: досвід країн Центральної та Східної Європи. *Проблеми економіки*. 2020. 2(44). С. 55–62.
7. Процикевич К.І. Структурно-функціональні аспекти реалізації державної політики підтримки високотехнологічних стартапів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. 2022.
8. Дуб А.Р., Хлопецька С.Б. Джерела фінансування стартапів та можливості їх залучення в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 1. С. 87–92.
9. Петрушенко Ю.М., Дудкін О.В. Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування проєктів соціально-економічного розвитку. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. № 1. С. 172–182.
10. 2021 Investment Climate Statements: Romania. URL: <https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/romania/>
11. OECD Economic Surveys: Romania. OECD. 2022. P. 80–96.
12. Romanian startups raised three times more capital in 2021. URL: <https://therecursive.com/romanian-startups-raised-three-times-more-capital-in-2021/>
13. Romanian venture report 2020. URL: <https://www.howtoweb.co/romanian-venture-report-2020/>
14. Global Innovation Index 2021. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2021-report>
15. Global Competitiveness Index. World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report2021/competitiveness-rankings/>
16. World Bank. Ease of Doing Business Rankings. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>
17. United Nations Development Programme: Education Index 2021. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info>
18. U21 Ranking of National Higher Education Systems 2021. URL: <https://universitas21.com/sites/default/files/2021-04/Full%20Report%20and%20Cover.pdf>
19. What conditions do you have to meet to set up an SRL-D (debutant)? URL: <https://www.rolegal.com/conditions-to-open-SRL-D>
20. The Complete Timisoara Startup City Guide. 2017. URL: <https://magazine.startus.cc/complete-timisoara-startup-city-guide/>
21. Startup Cities in SEE: Who is Who in the Emerging Cluj Ecosystem? URL: <https://therecursive.com/startup-cities-in-see-who-is-who-in-the-emerging-cluj-ecosystem/>
22. What's Special About the Bucharest Tech Ecosystem? URL: <https://startupyard.com/whats-special-about-the-bucharest-tech-ecosystem/>

References:

1. Kauffmann index of entrepreneurial activity 1996–2011. Available at: http://www.kauffman.org/~media/kauffman_org/research%20reports%20and%20covers/2012/03/kiea_2012_report.pdf (accessed 15 March 2022).
2. Nobel, C. (2011) Why companies fail – and how their founders can bounce back. *Harvard Business School Working Knowledge*. Available at: <http://hbswk.hbs.edu/item/6591.html>
3. Porter, M. (1998) Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*.
4. Feld, B. (2012) Startup communities: building an entrepreneurial ecosystem in your city. *John Wiley & Sons, Hoboken*.
5. Kurchenko, O.O. (2016) Derzhavna pidtrymka startapiv u krainakh YeS: uroky dlia Ukrainy [State support for startups in EU countries: lessons for Ukraine]. *Bulletin of the Institute of Economics and Forecasting*, pp. 65–71. (in Ukrainian)
6. Sytnyk, N.I. (2020) Instrumenty derzhavnoi pidtrymky ekosystemy startapiv: dosvid krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy [Tools for state support of the startup ecosystem: the experience of Central and Eastern Europe]. *Problems of the economy*, 2(44), pp. 55–62. (in Ukrainian)
7. Protsykevych, K.I. (2022) Strukturno-funktsionalni aspekty realizatsii derzhavnoi polityky pidtrymky vysokotekhnolohichnykh startapiv u sferi informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Structural and functional aspects of the implementation of state policy to support high-tech startups in the field of information and communication technologies]. (in Ukrainian)
8. Dub, A.R., Khlopetska, S.B. (2016) Dzherela finansuvannia startapiv ta mozhlyvosti yikh zaluchennia v Ukraini [Sources of funding for startups and opportunities to attract them to Ukraine]. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, no. 1, pp. 87–92. (in Ukrainian)
9. Petrusenko, Yu.M., Dudkin, O.V. (2014) Kraudfandynh yak innovatsiinyi instrument finansuvannia proektiv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku. [Crowdfunding as an innovative tool for financing socio-economic development projects]. *Marketing and innovation management*, no. 1, pp. 172–182. (in Ukrainian)
10. 2021 Investment Climate Statements: Romania. Available at: <https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/romania/> (accessed 15 March 2022).
11. OECD Economic Surveys: Romania. OECD (2022), pp. 80–96.
12. Romanian startups raised three times more capital in 2021. Available at: <https://therecursive.com/romanian-startups-raised-three-times-more-capital-in-2021/> (accessed 15 March 2022).
13. Romanian venture report 2020. Available at: <https://www.howtoweb.co/romanian-venture-report-2020/>
14. Global Innovation Index 2021. Available at: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2021-report> (accessed 15 March 2022).
15. Global Competitiveness Index. World Economic Forum. Available at: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report2021/competitiveness-rankings/> (accessed 15 March 2022).

16. World Bank. Ease of Doing Business Rankings. Available at: <https://www.doingbusiness.org/en/rankings> (accessed 16 March 2022).
17. United Nations Development Programme: Education Index 2021. Available at: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info> (accessed 16 March 2022).
18. U21 Ranking of National Higher Education Systems 2021. Available at: <https://universitas21.com/sites/default/files/2021-04/Full%20Report%20and%20Cover.pdf> (accessed 16 March 2022).
19. What conditions do you have to meet to set up an SRL-D (debutant)? Available at: <https://www.rolegal.com/conditions-to-open-SRL-D> (accessed 15 March 2022).
20. The Complete Timisoara Startup City Guide 2017. Available at: <https://magazine.startus.cc/complete-timisoara-startup-city-guide/> (accessed 15 March 2022).
21. Startup Cities in SEE: Who is Who in the Emerging Cluj Ecosystem? Available at: <https://therecursive.com/startup-cities-in-see-who-is-who-in-the-emerging-cluj-ecosystem/> (accessed 15 March 2022).
22. What's Special About the Bucharest Tech Ecosystem? Available at: <https://startupyard.com/whats-special-about-the-bucharest-tech-ecosystem/> (accessed 15 March 2022).

PECULIARITIES OF THE SUPPORT AND DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECOSYSTEM OF STARTUP ENTREPRENEURSHIP IN ROMANIA

Summary. The article is devoted to issues of state support and development of the startup ecosystem in the example of Romania. The peculiarities and reasons for its formation, as well as the characteristics of the main startups of the country, main directions of startup entrepreneurship development, PESTEL, and SWOT analysis of the national ecosystem of startups in Romania, are considered. The article analyzes the features of the ecosystem of startups in Romania: the growth of global investment and revival of Romanian investors in local startups, increasing the average size of checks for seed stages of financing, development of venture and innovation infrastructure, and the formation of 5 cities for startups in the global ranking of startup ecosystems StartupBlink. The article reviews the state support for startup entrepreneurship in countries, including the Start, Incubators, and Entrepreneurship Encouragement and Development Programs. Factors of the development of the local ecosystem of Romanian startups have been identified. The ecosystem of startups is attractive to global investors due to the pool of talented technicians and engineers, the availability of high-speed Internet and opportunities for startups to enter the European market, and the availability of effective acceleration programs for startups and digital infrastructure. The strengths and weaknesses of the local ecosystem of Romanian startups have been identified. Insufficient government policy to support startups, in particular in coordinating various programs and tools to boost entrepreneurship; the need to improve the regulatory framework of the country to the needs of digital technology; bureaucratic obstacles to starting and running a startup; the lack of entrepreneurship education programs in secondary and higher education are attributed to the problematic and weak points in the development of the local ecosystem of startups in Romania. The study allowed us to study the experience of developing the ecosystem of Romanian startups as an example to follow in the Ukrainian environment. Despite the political and economic situation in Ukraine, the issue of government assistance in the formation and development of cities for startups will significantly accelerate the process of postwar reconstruction of our country.

Key words: startups, an ecosystem of startups in Romania, startup cities, SWOT analysis, state support for startups.